

Politik Bilim

BTYK için Yeni Gündem Maddesi: İslâm'da Bilim (2)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

**Yakın geleceğin üniversitelerine giriş için hazırlık kursu [mu?]:
“Diyanet İşleri Başkanlığı ilköğretim ve lise öğrencileri için
10 günlük özel umre programı hazırladı.” [Gazetelerden]**

BTYK'nın 27 Aralık'taki toplantısında yaptığı konuşmada, Başbakan'ın “*isimlerini anmadan bilim tarihi yazılamaz*” dediği ‘İslâm âlimleri’ arasında Gazâlî'ye yer verirken İbn-i Rüşd ve İbn-i Sîna'nın adlarını anmamasının nedenini merak ettiğimi belirtmiştim. Aslında bana göre de, örneğin, Gazâlî'nin adı anılmadan bilim tarihi yazılamaz. Çünkü, bilim tarihi yazanlar, İslâm'ın IX. Yüzyıl'dan başlayarak bilimde kazandığı parlak konumu anlattıktan sonra, ister istemez, XIII. Yüzyıl sonrasındaki gerilemesinden de söz edeceklerdir. Tabîî, başka pek çok nedenin yanında, Gazâlî'nin de, ortaya koyduğu öğretiyle bu gerilemede önemli ölçüde etkili olduğunu yazacaklardır. Çünkü, Gazâlî göz ardı edilerek, söz konusu gerileme tam açıklanamaz.

Ama sanıyorum, Başbakan'ın kastı bu değil. Ve sanıyorum o, İslâm'ın ve bu bağlamda, örneğin Gazâlî'nin ‘**bilime**’ yaptığı katkının görmezden gelindiği kanısında. Muhtemelen de, İslâm'ın bilimde gerilemesinde, Gazâlî'nin önemli ölçüde etkili olduğu görüşünde birleşen pek çok müellifin aksine, Başbakan böyle düşünmüyor. Bu sonuca nerden varmış olabilir?

Belki de, tıpkı Fâtih'in yaptığı gibi, ulemâya, Gazâlî ve İbn-i Rüşd'ün fikirlerini yeniden tartıştırdı, kendisinin düşüncede neyi esas alacağı konusunda kesin bir karara varırken, ola ki, bilimde de izlenmesi gereken yolun Gazâlî'nin yolu olduğu sonucunu çıkardı; onun için de Gazâlî'nin adını anarken İbn-i Rüşd ve İbn-i Sîna'nın adlarını anmadı. Malûm, Fâtih, inanç ve düşünce sistemleri açısından izleyeceği yolu seçerken, böyle bir tartışma yaptırmıştır. Halil İnalıcık'tan dinleyelim (**Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ**, YKY, 2003, s.185):

“...*Liberal düşünceli Fâtih Sultan Mehmet, din ve felsefe arasındaki ilişki üzerine Gazâlî'yle [1058-1111] İbn Rüşd [1126-1198] arasındaki tartışmayı yeniden açarak dönemin iki büyük ilâhiyatçısı olan Alâeddin Tûsî'yle Bursalı Hocazâde'ye, konu üzerinde birer risâle yazmalarını önerdi. Dönemin ulemâsı Hocazâde'nin yapıtını üstün buldu. ...İbn Rüşd, Gazâlî'ye karşı, felsefe ve dinin uzlaştırılabileceğini ve tam bir Tanrı bilgisi edinebilmek için aklî istidlâlin gerekli olduğunu savunmuştu. Hocazâde, aklın mantıkî ilimlerde kusursuz olmakla birlikte, ilâhiyatla ilgili konularda kullanılmasının yanlışlara yol açtığını söylemiştir. Hocazâde, bazı bakımlardan yanlış olan Gazâlî'nin yöntemini düzelttiğini de ileri sürmüştür. Ayrıca, amacının, felsefenin iddialarına karşı şeriatı savunmak olduğunu da açıkça söylemiştir. Böylece, Averroizm yani İbn Rüşd felsefesi İtalya'da çalışılmış ve Rönesans düşüncesinde önemli bir etmen olurken, Osmanlı medreselerinde kapsamlı bir skolastik felsefe yerleşmekte idi...*”

İsterseniz bu konuda bir de İsmail Hakkı Uzunçarşılı'yı dinleyelim (**Osmanlı Tarihi**, II. Cilt, 7. Baskı, TTK, 1995, s.655): “...*İmam Gazâlî Tehâfütü'l-Felâsife isimli eserinde İbn-i Sîna'nın [980-1037] aklı esaslı ölçü yapmasına itiraz ederek akıl ile her şey ölçülmez ve zayıf ve aciz olan akıl ölçüsüne itimad edilemez diyerek iddiasını isbat etmek istemiştir. Bu eser yazıldıktan takriben bir yüz yıl ...sonra Endülüslü İbn-i Rüşd, Gazâlî'nin Tehâfütü'ne itiraz ederek akıl ve imandan hangisinin üstün olduğunu tetkik ile aklın üstün olduğuna hüküm ile bunu isbat için Tehâfütü't-tehâfüt isimli eserini vücuda getirmiştir. İşte bu iki zıd mütalâa hakkında bir fikir elde etmek isteyen Fatih Sultan Mehmed bu meseleyi Hoca-zâde ile Alâüiddin Tûsî'ye tetkik ettirmiştir [‘ve buna dair*

birer eser yazmalarını emretmiştir’]. Her ikisi de [eserlerinde] İmam Gazâlî’nin fikrini muvafık bulmuşlardır...”

Herhâlde BTYK’ya katılan bilim kurumları, başta YÖK ve TÜBİTAK olmak üzere, Başbakan’ın konuşmasıyla ortaya çıkan durumdan kendilerine vazife çıkaracaklar ve Gazâlî’nin düşünce sisteminin bilim âlemimizde yeniden hâkim kılınması meselesini gündemlerine alarak gerekeni yapacaklardır.

CBT. 20 Ocak 2012